

Een wildevrouw als schildhouder

Pieter Donche

TIJDENS OPZOEKINGEN VOOR EEN genealogie van de familie *van Polinchove* (1365 - 1816) raadpleegden we ook DE RAADTS repertorium van zegels. Voor deze familie beschrijft hij er drie: 1331, 1402 en 1441. Het laatste is het meest uitgebreid beschreven: wapenschild: in hermelijn drie ruiten; helmteken: een tornooihoed, overtopt door een (gehele) gevleugelde draak, schildhouders: twee wildemannen zonder knots, randschrift: Charels van Polinchove¹. We vonden dat zegel in het Algemeen Rijksarchief (Brussel) in de reeks Kwitanties van de Rijselse Rekenkamer. Meteen bleek al een correctie nodig bij het jaartal: de oorkonde waaraan het zegel hangt (een schepenakte) is in de tekst gedateerd *le VJe jo(u)r de mars l'an mil quatre cens quara(n)te et ung*: '6 maart 1441' maar dat is oude jaartijl (want 6 maart is zeker voor Pasen (de vroegst mogelijke Pasen is 22 maart) en in de Nederlanden was de oude Paasstijl nog in gebruik tot/met 1575), dus: 6 maart 1442 (n.s.).

Het zegel is volledig bewaard, maar niet zo groot: ongeveer 25 mm diameter en daarin wordt heel wat afgebeeld: boven het wapen, een tornooihoed (volgens DE RAADT, of toch een helm?) en daarboven inderdaad een gehele gevleugelde draak. Schildhouders en randschrift zijn ook te zien. Maar bij de schildhouders – inderdaad zonder knotsen – lijkt het ons dat er niet twee wildemannen maar eerder een wildeman en *wildevrouw* te zien zijn. Links heeft de figuur duidelijk een baard, rechts niet, wél lange lokken en de anatomie van het bovenlichaam doet ons toch eerder aan een *wildevrouw* dan aan een tweede wildeman denken...

We gaven DE RAADT eerst nog het voordeel van de twijfel, maar niet meer toen we in een vroeg 17de-eeuws handschrift een andere, getekende voorstelling zagen².

De tekening in kwestie (*hier-naast*) staat bij een handschriftelijke genealogie *de Polinchove* boven een Frans van Polinchove, ridder, *'beroemd om zijn dapperheid in wapenfeiten en die met Pieter van der Burch een reis naar het Heilig Land ondernam'*.

Deze Frans heeft zeker bestaan, was volwassen in 1394, leefde nog in 1412-13, werd in oorkonden ridder genoemd, was schepen van de kasselrij Veurne en militair aanvoerder, maar *niet* de vader van

Charles en evenmin de stamvader zoals hij in alle oude handschriftelijke versies van de genealogie ten onrechte wordt opgevoerd.

Maar het gaat ons hier om de tekening: er is heel duidelijk een wildevrouw te zien rechts. Wel zijn beide schildhouders hier voorzien van een knots, over de schouder of rustend op de grond. Ook de gevleugelde draak is, ten voeten (poten?) uit, te zien als helmteken. Dit bevestigt dus ons vermoeden: DE RAADT heeft niet goed gekeken toen hij het zegel beschreef... Die oude genealogie geeft geen bronnen, we weten dus niet waarop de tekening gebaseerd is, maar het zegel van Charles lijkt een goede kandidaat.

Over Charles nog dit: Charles van Polinchove (zoon van Philips) overleden ca. 1447-48, bezat de voornaamste leengoederen in zijn dorp Pollinkhove (aan de IJzer, halfweg tussen Veurne en Ieper) naast nog andere in het nabije stadje Lo en in Adinkerke. Hij huwde met Maria van Heule (+27 mei 1460). Tussen 1423 en 1448 had hij een loopbaan van schepen maar vooral van *landhouder* (van *commune* of van de *wet*) (d.w.z. burgemeester) van de kasselrij Veurne. Hij was ook *stedehouder* (luitenant) van de kapitein en in 1436 ook voluit kapitein van het kasteel van Nieuwpoort. Tussen 1435 en 1438 leidde hij vele vergaderingen in de schepenbank om maatregelen te nemen tegen de inval van de Engelsen vanuit hun kolonie Calais. In 1437 werden door hertog Filips de Goede overigens alle leenhouders van Vlaanderen opgeroepen tot de militaire dienst en de lijsten per kasselrij zijn bewaard³. Daarin vinden we hem

met drie van zijn broers vermeld: *Charles, Louys, Jean et Chretien de Pollinchove, frères*, naast nog een *Jehan de Pollinchove filz de Messire Francois*. Om de oprukkende en plunderende Engelsen te stoppen besloot men de sluis van Nieuwendamme (bij Nieuwpoort) open te zetten zodat het zeewater de IJzervlakte zou overstromen. 500 jaar later, in oktober 1914 gebeurde precies hetzelfde maar nu met hulp van de Engelsen en om een Duitse opmars te stoppen ...

Over de wildevrouw in de heraldiek: deze is niet zo ongewoon: we vinden haar als tweede schildhouder zowel in het officiële⁴ wapen van Vorselaar als van Antwerpen (daar verschijnen die schildhouders voor het eerst in de 15de eeuw). Ook het wapen van de voormalige kasselrij Brugse Vrije werd opgehouden door een wildeman en -vrouw. Maar in de voorstelling hoog in de classicistische gevel van het in 1726 herbouwde Landhuis van het Brugse Vrije (zie de afbeelding hiernaast) zien we toch eerder *schildleuners* dan schildhouders: waar schildhouders toch mogen verondersteld worden het schild op te houden, te ondersteunen, is het hier net andersom: het schild dat de leuners overeind houdt! In de 18de eeuw ging het er in de heraldiek blijkbaar al wat lossers aan toe...

Eindnoten

¹ J.-Th. DE RAADT, *Sceaux armories des Pays-Bas et des pays avoisinants (Belgique, Royaume des Pays-Bas – Luxembourg – Allemagne – France)*. *Recueil historique et héraldique*, 4 vols., Brussel, 1898, 1899, 1901, 1903, i.h.b. dl. III, p. 146 met bronvermelding: *Chambre des Comptes de Brabant. Acquits de Lille*, I, 93, 94, d.i. Algemeen Rijksarchief Brussel, Kwitanties van de Rijselse Rekenkamer, Dozen, 93-94. In Kon. Bibl. Brussel, Fonds Merghelynck, nr. 55bis vinden we in de analyses door Henri Hosdey van deze verzameling ook (p. 57) een tekening van het zegel. Van dit zegel bestaat ook een afgietsel in Algemeen Rijksarchief, Verzameling zegelafgietsels, nr. 26.804.

² Parijs, Bibliothèque nationale de France, Manuscrits Français, nr. 38.846, pp. 198-199. Dit handschrift is een kopie uit 1661 van een handschrift *Recueil genealogicq des plus nobles et anciennes maisons et familles du pays d'Haynaut, faite par Me François Vinchant, prestre ...* Priester François Vinchant was een Henegouwse genealoog en kroniekschrijver (Mons, 1580-1635).

³ Zie P. DONCHE, *Edelen en leenmannen van Vlaanderen, 1437*, Berchem-Antwerpen, 2010.

⁴ *Gemeentewapens in België Deel I: Vlaanderen en Brussel*, 2 vols., Brussel: Gemeentekrediet, 2002, 2 vols., I, pp. 114 e.v. (Antwerpen), II, p. 321 (Vorselaar).